

VAI MAKSĀTNESPĒJAS PROCESA ADMINISTRATORAM VAJADZĒTU BŪT VALSTS AMATPERSONAI

Mg.iur. **Jānis Jurkāns**, zvērināts advokāts, sertificēts maksātnespējas procesa administrators

Jau 2007. gadā valsts aģentūras "Maksātnespējas administrācija" tā laika direktora vietnieks juridiskajos jautājumos **Ervīns Ābele** (kopš 09.07.2008. – direktors) sniedza skaidrojumu par to, kāpēc maksātnespējas procesa administratori nav valsts amatpersonas.¹ Skaidrojumā tika norādīts, ka, izvērtējot administratora darbības un funkcijas, secināms, ka tās neatbilst valsts amatpersonas statusa pazīmēm. Pretēju viedokli ir paudusi biedrība "Ārvalstu investoru padome Latvijā" (turpmāk tekstā – Biedrība), publicējot pozīcijas ziņojumu par priekšlikumiem maksātnespējas sistēmas uzlabošanai,² cita starpā paredzot būtiskas izmaiņas attiecībā uz maksātnespējas procesa administratoriem, nosakot, ka tiem būs piemērojams valsts amatpersonas statuss, kā rezultātā zvērināti advokāti vairs nevarēs vienlaikus būt arī maksātnespējas procesa administratori. Ievērojot to, ka piedāvātie grozījumi ir vērtējami kā pretrunīgi un juridiski nepamatoti, šis raksts veltīts to analīzei pēc būtības.

Foto: Boriss Kolesņikovs

Tiesu lēmumiem, jo īpaši komercstrīdos, jābūt ekonomiski lietderīgiem, pretējā gadījumā uzņēmēji turpinās risināt savas problēmas nevis ar saimnieciskiem, bet juridiskiem paņēmieniem.

I. Grozījumu nepieciešamība nav pienācīgi pamatota

Biedrība publicētajos priekšlikumos uzsver, ka maksātnespējas procesa administratori būtu atzīstami par tiesu sistēmai piederīgām personām un tiem būtu nosakāms valsts amatpersonas statuss. Kā galvenos argumentus priekšlikuma iesniedzēja min:

- 1) administratori ir fiziskas personas, kas saņēmušas valsts vārdā izdotu sertifikātu;
- 2) administratoriem ir tiesības rīkoties ar parādnieka mantu un to darbības ietekmē trešo personu (kreditoru) intereses;
- 3) administratori bieži rīkojas nekorekti un to darbībās tiek konstatēti pārkāpumi;
- 4) administratoriem ir piešķirta liela vara, taču nav efektīva kontroles mehānisma;
- 5) administratori procesā tiek iecelti ar tiesas nolēmumu;
- 6) administratora darbības pēc būtības ir vērstas uz tiesas sprieduma izpildi;
- 7) administratoram vara tiek piešķirta nevis privātas gribas, bet publiska nolēmuma rezultātā.

Lai juridiski izvērtētu, vai maksātnespējas procesa administratoriem patiesi vajadzētu būt pielīdzinātiem valsts amatpersonām, ir jāsniedz pamatotas atbildes uz šādiem jautājumiem:

- 1) kādu pienākumu veikšana noteic nepieciešamību personu atzīt par valsts amatpersonu;
- 2) vai maksātnespējas procesā administratori veic pienākumus, kuru veikšanas gadījumā persona jāatzīst par valsts amatpersonu;
- 3) vai atbilstoši veicamajām funkcijām maksātnespējas procesa administratori drīkstētu būt valsts amatpersonas.

Analizējot piedāvātos priekšlikumus grozījumiem Maksātnespējas likumā, var secināt, ka tajos nav ietverta juridiska analīze par iemesliem, kāpēc administratoriem funkcionāli būtu jābūt valsts

amatpersonām un vai administratori vispār drīkstētu būt valsts amatpersonas. Nav analizēta valsts amatpersonas institūta būtība administratoru pienākumu kontekstā. Tāpat nav mēģināts rast atbildi, kāpēc administratori līdz šim nav bijuši valsts amatpersonas. Turklāt piedāvāto priekšlikumu saturs liecina, ka Biedrība visticamāk nav paredzējusi vairākus praktiskus aspektus, piemēram, vai uz maksātnespējas procesa administratoriem kā valsts amatpersonām neattieksies Publisko iepirkumu likums. Uz šādu iespējamību ir norādījuši vairāki maksātnespējas procesa administratori.

Ievērojot minēto un izvērtējot Biedrības argumentus, secināms, ka tie ir nepamatoti arī tālāk minēto iemeslu dēļ.

1. Par maksātnespējas procesa administratoru sertifikāciju atbild biedrība "Latvijas Sertificēto maksātnespējas procesa administratoru asociācija".³ Lai gan administratora sertifikāts tiek piešķirts valsts vārdā, tas nevar tikt uzskatīts par pietiekamu pamatu, lai administratorus varētu atzīt par valsts amatpersonām. Šādā gadījumā par valsts amatpersonām būtu jāatzīst arī, piemēram, visi Latvijas Universitātes absolventi vai arī visi frizieri, šuvēji un konditori, kas ieguvuši profesionālo vidējo izglītību, jo arī šīm personām attiecīgās iestādes diplomus izsniedz valsts vārdā.

2. Administratori nav vienīgās personas, kuras var rīkoties ar citas personas mantu. Piemēram, kā paredz Civillikuma 616. pants, var būt situācijas, kad saskaņā ar tiesas lēmumu tiek iecelts mantojuma aizgādānis, kam uzdots izpildīt testamentu. Tāpat ir arī citi gadījumi, kad personām normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā tiek piešķirtas tiesības rīkoties ar citu personu mantu. Līdz ar to atzīstams, ka svešas mantas pārraudzība, kuras rezultātā var tikt skartas trešo personu intereses, nav atzīstama par pamatotu argumentu, lai maksātnespējas procesa administratorus pielīdzinātu valsts amatpersonām.

3. Tas, ka nereti par maksātnespējas procesa administratoriem tiek iesniegtas dažādas sūdzības, no kurām dažas ir arī pamatotas, nevar būt iemesls, lai administratoriem tiktu piešķirts valsts amatpersonas statuss. Turklāt šāda darbība neatrisinās pastāvošās problēmas. No tā izriet, ka lietderīgāk būtu pārskatīt administratorus kontrolējošo institūciju darbību un palielināt to efektivitāti, lai tie administratori, kas pārkāpj normatīvos tiesību aktus, tiktu attiecīgi sodīti. Līdz ar to nepamatots ir viedoklis, ka, pielīdzinot administratorus valsts amatpersonām un tādējādi pakļaujot tos Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja kontrolei, tiktu uzlabota administratoru darbība.

4. Nevar piekrist Biedrības argumentam, ka administratoriem ir liela vara, bet nav efektīva kontroles mehānisma. Maksātnespējas procesa administratorus šobrīd kontrolē VA "Maksātnespējas administrācija", biedrība "Latvijas Sertificēto maksātnespējas procesa administratoru asociācija",

kreditoru sapulce, tiesa un Ekonomikas policija. Līdz ar to var secināt, ka administratoru darbība ir pietiekami labi uzraudzīta un viņi nav jāpielīdzina valsts amatpersonām tikai tāpēc, lai varētu pievienot papildu uzraudzības institūciju (Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju). Ja, Biedrības ieskatā, piemēram, Ekonomikas policijas darbinieku kvalifikācija ir zemāka, nekā tā ir Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja strādājošajiem, šādā gadījumā lietderīgāk būtu paaugstināt izmeklētāju kvalifikāciju, nevis mainīt maksātnespējas procesa administratoru statusu.

Viens no grozījumu projekta mērķiem ir palielināt maksātnespējas procesa administratoru kontroli.

5. Kā jau iepriekš norādīts, administratori nav vienīgās personas, kas iegūst tiesības, pamatojoties uz tiesas nolēmumu. Tādi ir arī mantojumu aizgādņi, personu aizbildņi un, piemēram, eksperti.

6. Nav pamatots Biedrības arguments, ka administratori pēc būtības izpilda tiesas nolēmumus. Tiesas spriedums, ar kuru komercsabiedrībai tiek pasludināts maksātnespējas process, pēc būtības ir vērst uz juridiska fakta konstatāciju. Proti, tiesa konstatē, ka komercsabiedrībai nepietiek aktīvu, lai izpildītu parādsaistības. Tā rezultātā Maksātnespējas likumā paredzēto mērķu sasniegšanai – veicināt finansiālās grūtībās nonākušā parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu – tiek iecelts profesionāls, sertificēts pārvaldnieks, maksātnespējas procesa administrators, kurš var veikt gan komercdarbību, gan citus pasākumus, kas nav norādīti tiesas lēmumā, bet kas ir nepieciešami minēto mērķu sasniegšanai. Līdz ar to administrators nevis izpilda tiesas nolēmumu, bet gan veic darbības, kas nepieciešamas situācijās, ja tiek konstatēts personas maksātnespējas fakts.

Kā salīdzinājumu var minēt to, ka, atzīstot personu par rīcības nespējīgu, bāriņtiesa saskaņā ar tiesas lēmumu tai ieceļ aizgādni.⁴ Ja piekristu Biedrības interpretācijai, būtu jāatzīst, ka šādā situācijā aizgādnis, pildot savus pienākumus, pēc būtības izpilda tiesas nolēmumu un tāpēc ir uzskatāms par valsts amatpersonu.

7. Lai gan Biedrība norāda, ka administratoram publiska nolēmuma rezultātā tiek piešķirta vara, jāprecizē, ka administrators iegūst nevis varu, bet gan noteiktus pienākumus un tiesības, kuras turklāt ir ierobežotas. Proti, administratoram ir tikai tās tiesības, kas paredzētas normatīvajos tiesību aktos, un administrators nevar patvaļīgi tās mainīt vai rīkoties ārpus tām.

Izvērtējot maksātnespējas procesa administratora pilnvaras, pienākumus un tiesības, secināms, ka tie

neatbilst nevienam no likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonas darbībā" 4. pantā norādītajiem apstākļiem, kas ir pamats personas atzīšanai par valsts amatpersonu. Proti, maksātnespējas administratori neizdod administratīvos aktus, neveic uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas attiecībā uz personām, kas neatrodas to tiešā pakļautībā, kā arī nerīkojas ar valsts vai pašvaldību finanšu līdzekļiem vai mantu. Tāpat arī, izvērtējot lēmumus, kādus saskaņā ar Maksātnespējas likumu pieņem administrators, secināms, ka tie neatbilst iepriekš minētajiem kritērijiem, lai administrators būtu atzīstams par valsts amatpersonu.

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2008. gada 26. septembra lēmumā Nr. SKA-525 ir norādījis, ka, īstenojot Latvijas Republikas Satversmes 101. pantā paredzētās pamattiesības pildīt valsts dienestu, cilvēks vienlaikus kļūst arī par valsts pārvaldes subjektu. Proti, valsts dienestā esoša persona jautājumos, kas attiecas uz valsts dienesta pildīšanu, uzstājas nevis kā privātpersona, bet kā valsts dienesta sastāvdaļa. Piemēram, ierēdnis administratīvo aktu izdod nevis kā privātpersona, bet kā iestāde. Tiesnesis tiesu spriež nevis kā privātpersona, bet kā valsts varas orgāns.⁵ No tā izriet, ka būtisks kritērijs, lai noteiktu, vai persona ir atzīstama par valsts amatpersonu, ir tas, vai tā realizē valsts varu.

Maksātnespējas procesa administrators pieņem lēmumus savā un subjekta, kura pārvaldi viņš veic, vārdā, nevis valsts vārdā. Piemēram, pieņemot lēmumu par kāda kreditora prasījuma atzīšanu, maksātnespējas procesa administrators maksātnespējīgā subjekta vārdā atzīst parāda esamību, tāpat kā, piemēram, likvidācijas ietvaros likvidators atzīst vai neatzīst kādus parādus vai arī tieši tāpat kā parastas komercdarbības ietvaros persona var atzīt vai neatzīt kāda parāda esamību. Proti, administrators nepieņem visām personām saistošus lēmumus, bet gan tikai lēmumus, kas attiecas un konkrēto maksātnespējas procesu un tajā iesaistītajām personām.

Līdz ar to pastāv būtiska atšķirība no Biedrības nosauktajiem piemēriem – notāriem un tiesu izpildītājiem, jo notāri un tiesu izpildītāji veic vairākas darbības, kas tieši izriet no valsts varas, tas ir, pieņem lēmumus attiecībā uz personām, kuras neatrodas to pakļautībā. Piemēram, zvērināts notārs šķir laulību, savukārt zvērināts tiesu izpildītājs piedziņas procesā pieņem lēmumus, kas ir saistoši un izpildāmi jebkurai personai.⁶ Maksātnespējas procesa administratoram šādu tiesību nav.

Tāpat arī tas apstāklis, ka maksātnespējas procesa administratoru katram konkrētam gadījumam apstiprina tiesa, akcentē atšķirību starp maksātnespējas procesa administratoriem un abām iepriekš minētajām profesijām, kurām pilnvaras piešķirtas jau ar likumu. Proti, privātpersonas pēc brīvas izvēles izvēlas

notāru, kas šķirs viņu laulību, vai tiesu izpildītāju, kas veiks piedziņas darbību, taču privātpersona nevar izvēlēties maksātnespējas procesa administratoru, kas administrēs viņas maksātnespējas procesu.⁷

Attiecībā uz maksātnespējas procesa administratoriem nepastāv arī otrs iespējama kritērijs, proti, maksātnespējas procesa administratori nerīkojas ar valsts mantu un finanšu līdzekļiem. Tāpat nozīmīgi ir tas, ka administratori pilda komersantu amatpersonu pienākumus, kas nav valstij raksturīga rīcības forma. Šajā kontekstā jānorāda uz atšķirību ar valsts kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļiem, kas atbilstoši likumam "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" ir valsts amatpersonas. Arī valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļi pieņem komerclējumus, tomēr apstāklis, kuru dēļ šīs personas ir valsts amatpersonas, ir tas, ka tās atšķirībā no maksātnespējas procesa administratoriem rīkojas ar valsts mantu un finanšu līdzekļiem.

Tādējādi secināms, ka nepastāv juridiski pamatoti apstākļi, kuru dēļ būtu jāatzīst, ka administratoriem noteikti vajadzētu būt valsts amatpersonām, ko pēc būtības arī apliecina apstāklis, ka maksātnespējas procesa administratori nekad nav bijuši valsts amatpersonas.

Maksātnespējas procesa administratori ietilpst tādā personu grupā, ko varētu dēvēt par profesionāliem svešas, valstij nepiederošas mantas pārvaldniekiem – personām, kurām tiek uzticēta svešas mantas pārvaldīšana likumā īpaši paredzētos gadījumos un kārtībā, izvirzot konkrētus mantas pārvaldīšanas nosacījumus un to kontroles mehānismu. Šādu personu grupā bez maksātnespējas procesa administratoriem ietilpst, piemēram, mantojuma masas aizgādņi un aizbildņi, kas rīkojas ar nepilngadīgu personu mantu.

Neviena no iepriekš minētajām personām nav valsts amatpersona. Tas nozīmē, ka svešas mantas pārvaldīšanas funkcija likumā paredzētajos gadījumos pati par sevi nav tāda, lai persona būtu atzīstama par valsts amatpersonu. To apliecina arī, piemēram, Civillikuma 217. panta 5. punkta analīze. Proti, saskaņā ar minēto tiesību normu pār konkursa masu tiek nodibināta aizgādība. Līdz ar to atzīstams, ka maksātnespējas procesa administrators faktiski ir svešas mantas aizgādnis.

II. Administratori nedrīkst būt valsts amatpersonas

Var piekrist Biedrības argumentam, ka maksātnespējas procesa administratoriem vajadzētu būt pie tiesu varas piederīgām personām, taču tas nenozīmē, ka maksātnespējas procesa administratoriem jābūt pielīdzinātiem valsts amatpersonām. Piemēram, zvērināti advokāti arī ir pie tiesu varas piederīgas personas, taču tie nav un nedrīkst būt valsts amatpersonas.

No minētā izriet divi secinājumi. Pirmkārt, iespējamā piederība pie tiesu varas nenozīmē, ka maksātnespējas administratoriem jābūt valsts amatpersonām. Otrkārt, pastāv apstākļi, ka pat tad, ja personas atšķirībā no maksātnespējas procesa administratoriem realizē valsts varu, tās nedrīkst pielīdzināt valsts amatpersonām. Proti, zvērināti advokāti cita starpā realizē valsts varu – sniedz valsts nodrošināto juridisko palīdzību un ir tiesu varas neatņemama sastāvdaļa, tomēr zvērināti advokāti nav un nedrīkst tikt atzīti par valsts amatpersonām.

Ir lietderīgi izprast iemeslus, kāpēc zvērināti advokāti nedrīkst būt valsts amatpersonas, un izvērtēt, vai šie paši iemesli nebūtu attiecināmi arī uz maksātnespējas procesa administratoriem. Attiecībā uz šo jautājumu Latvijas Zvērinātu advokātu padome ir izstrādājusi Metodiskos norādījumus "Par zvērinātu advokātu un zvērinātu advokātu palīgu blakus atsevišķu nodarbošanos, kad Latvijas Republikas Advokatūras likums tieši neaizliedz savienojamību ar advokāta amatu, profesionālajiem pienākumiem un stāvokli sabiedrībā."⁸ Minētajā dokumentā ir norādīts: "Padome jau savulaik ir aizrādījusi, ka šī aizlieguma (*aizlieguma zvērinātam advokātam vienlaikus būt valsts amatpersonai – autora piezīme*) *ratio* ir saprotams tajā nozīmē, ka advokāta un valsts vai pašvaldības, kā arī to kapitālsabiedrību dienesta pienākumu izpildīšana var nonākt kolīzijā.⁹ Pirmkārt, aizlieguma pamatā ir vispārīgs apsvērums, ka no personām, kuras atrodas valsts un pašvaldības, kā arī to kapitālsabiedrību dienestā un pakļautībā, nevar sagaidīt ne to neatkarību, kas nepieciešama advokāta amata pienākumu pilnvērtīgai pildīšanai, ne to brīvību pēc saviem ieskatiem rīkoties ar savu laiku (un spēkiem), bez kā nav iespējams pildīt dažādos zvērināta advokāta un viņa palīga amata pienākumus, tajā skaitā pienākumu nodrošināt juridiskās palīdzības pieejamību."¹⁰

Zvērināti advokāti nedrīkst būt valsts amatpersonas, jo zvērinātu advokātu pienākuma pildīšanai ir nepieciešama pilnīga neatkarība, tajā skaitā neatkarība no valsts. Plašākā nozīmē, protams, zvērināti advokāti rīkojas valsts interesēs, jo valsts primārā interese ir Satversmes 92. pantā paredzēto tiesību uz advokātu nodrošināšana, tāpat arī tiesību normu ievērošana, pamattiesību garantēšana, tajā skaitā tiesību saņemt kompensāciju kaitējuma gadījumā. Taču konkrēta procesa ietvaros zvērināta advokāta un valsts intereses var nonākt kolīzijā. Piemēram, kad tiek celta prasība par zaudējumu atlīdzību pret valsti, nemaz nerunājot par juridiskās palīdzības sniegšanu administratīvajā procesā. Tādējādi ir loģiski secināms, ka nav iespējams vienlaikus būt zvērinātam advokātam un ievērot valsts amatpersonām izvirzītās prasības, bet, kā jau minēts,

tas neliedz zvērinātiem advokātiem būt pie tiesu varas piederīgām personām.

Lai gan citādās izpausmēs, taču arī maksātnespējas procesa administratora veicamie pienākumi faktiski nosaka, ka viņam lēmumu pieņemšanā jābūt neatkarīgam no valsts. Proti, aizstāvot kreditoru kopuma intereses, administratoram jābūt tikpat neatkarīgam kā advokātam. Biedrība nesniedz skaidrojumu, kā maksātnespējas procesa administratoram, ja tas būtu valsts amatpersona, būtu jārikojas, vērtējot Valsts ieņēmumu dienesta iesniegtos kreditora prasījumus. Proti, šādā gadījumā administrators kā valsts pārstāvis nebūtu atzīstams par objektīvu un neitrālu personu. Līdz ar to Valsts ieņēmumu dienests iegūtu priekšrocības attiecībā pret pārējiem kreditoriem.

Papildus minētajam jānorāda, ka būtisks ir arī vēsturiskais aspekts, vēsturiskās tradīcijas un maksātnespējas procesa administratoru statusa vēsturiskā izcelsme. Proti, maksātnespējas procesa administratora statusa vēsture Latvijas teritorijā meklējama jau 19. gadsimta beigās – 20. gadsimta sākumā. 1832. gada 25. jūnijā izdotā Tirdzniecības procesa nolikuma trešā sadaļa regulēja tiesāšanās kārtību tirdznieciskās maksātnespējas lietās. Saskaņā ar minēto tiesību aktu parādnieka maksātnespējas procesu līdz kuratoru ievēlēšanai un konkursa valdes nodibināšanai uzraudzīja un vadīja zvērināts aizgādnis. Analizējot Tirdzniecības procesa nolikuma 428. pantu,¹¹ var secināt, ka mūsdienu maksātnespējas procesa administratora pazīmes ir līdzīgas zvērināta aizgādņa pazīmēm.¹²

Latvijas Konkursa likuma projektā bija paredzēts konkursa pārvaldnieka institūts, kura raksturojošās pazīmes ir līdzīgas mūsdienu tiesiskajam regulējumam.¹³ Kā norādīts juridiskajā literatūrā: "Nenoliedzami, ka konkursa pārvaldniekam konkursā piekrit izcila loma, jo konkursa liktenis pa lielai daļai atkarīgs no pārvaldnieka personas un viņa spējam. (...) Pārvaldnieku izvēlei ir svarīga nozīme, un par tādiem var būt tikai nevainojamas personas ar tirdzniecisku vai juridisku izglītību un bagātiem saimnieciskiem piedzīvojumiem."¹⁴ Līdz ar to atzīstams, ka persona, kura vienlaikus bija arī, piemēram, zvērināts advokāts, bija piemērotāks pretendents konkursa pārvaldnieka amatam.

Vēsturiskais regulējums neparedzēja, ka zvērināti aizgādņi būtu atzīstami par valsts amatpersonām vai ka tie vienlaikus nevarētu būt arī zvērināti advokāti. Ievērojot, ka Latvijas Konkursa likuma projekts tika izveidots, pārņemot citu Eiropas valstu, piemēram, Francijas, Vācijas un Čehoslovākijas, tiesisko regulējumu, atzīstams, ka tas bijis pamatots un atbilstošs starptautiski atzītam un vispārpieņemtam maksātnespējas procesu regulējumam.

III. Grozījumu rezultātā advokāti nevarēs būt maksātnespējas procesa administratori

Iesniegtajos priekšlikumos Biedrība norāda, ka tiem administratoriem, kuri vienlaikus ir arī zvērināti advokāti, būtu jāizvēlas starp abiem statusiem. Šāda nepieciešamība izriet no tā, ja administratori tiktu pielīdzināti valsts amatpersonām, tie vairs nevarētu praktizēt kā zvērināti advokāti, jo saskaņā ar Advokatūras likuma 15. panta 11. punktu zvērināti advokāti nevar atrasties valsts vai pašvaldības dienestā.

2012. gada jūlijā¹⁵ Latvijā praktizēja 331 maksātnespējas procesa administrators, no kuriem 139 bija zvērināti advokāti, bet astoņi bija zvērinātu advokātu palīgi.¹⁶ Līdz ar to var secināt: ja zvērināti advokāti nevarēs vienlaikus būt arī maksātnespējas procesa administratori, praktizējošo maksātnespējas procesa administratoru skaits samazināsies par aptuveni 44,4%. Izvērtējot faktiskos apstākļus, secināms, ka šāds maksātnespējas procesu administratoru skaita samazinājums būtiski ietekmēs maksātnespējas procesu kvalitāti un efektivitāti.

Ne jau tikai straujais administratoru skaita samazinājums būs vienīgās negatīvās sekas, ja tiks pieņemti šādi Biedrības piedāvātie priekšlikumi. Pat ja samērā ātrā laika posmā sertifikātus iegūs jauni administratori, visticamāk to pieredze būs ievērojami mazāka, nekā tā ir administratoriem, kas ar administrēšanu nodarbojas jau ilgstoši. Līdz ar to pastāv iespējamība, ka varētu samazināties maksātnespējas procesu kvalitāte.

Tieši advokātu profesionālā kvalifikācija un pieredze ir viens no lielākajiem ieguvumiem, ja advokāts vienlaikus var būt arī maksātnespējas procesa administrators. Kā norādīts ANO Starptautisko tirdzniecības tiesību komisijas (UNCITRAL) sagatavotajās maksātnespējas procesa tiesību vadlīnijās,¹⁷ maksātnespējas procesa administratoram izvirzāmās kvalifikācijas prasības ir atkarīgas no maksātnespējas procesu īpatnībām. Ievērojot, ka saskaņā ar Latvijā spēkā esošo Maksātnespējas likumu administratoram ir pilnībā jāpārvalda parādnieks, tai skaitā tas jāpārstāv tiesvedībās, secināms, ka administratoram ir nepieciešama pēc iespējas augstāka profesionālā kvalifikācija, pieredze un pēc iespējas vairāk dažādu zināšanu. Turklāt, kā norāda komisija, "daudzu maksātnespējas procesu sarežģītība palielina nepieciešamību pēc augsti kvalificētiem administratoriem, kas pārzina tiesības (ne tikai maksātnespējas procesa, bet arī komerc tiesības, finanšu un biznesa tiesības) un kam ir arī zināšanas finanšu lietās, tai skaitā grāmatvedībā".¹⁸

Tāpat arī Biedrība nesniedz skaidrojumu par to, kas notiks ar tiem šobrīd jau ierosinātajiem maksātnespējas procesiem, kurus pārrauga administratori, kas ir zvērināti advokāti. Proti, vai likuma grozījumiem būs atpakaļejošs spēks, vai arī

tie attieksies tikai uz pēc grozījumu spēkā stāšanās ierosinātajiem maksātnespējas procesiem.

Netiešajam aizliegumam zvērinātiem advokātiem vienlaikus būt arī maksātnespējas procesu administratoriem nav iespējams konstatēt leģitīmu mērķi. Turklāt šāds regulējums būtiski ierobežotu arī zvērinātu advokātu un/vai maksātnespējas procesu administratoru, pirmkārt, profesionālo izaugsmi un, otrkārt, iespējas gūt ienākumus. Nevar noliegt, ka tas, cik lielu atbildību administrators saņems par savu darbu, ir atkarīgs no tā, vai parādniekam ir manta vai tās nav. Līdz ar to iespēja administratoram vienlaikus būt arī zvērinātam advokātam nodrošina iespēju gūt ienākumus arī tad, ja parādniekam nav mantas un maksātnespējas process ir ieildzis, piemēram, ilgstošu tiesvedību dēļ.

Tāpat arī ir zināms, ka liela daļa jomas ekspertu, kas vienlaikus ir augsti novērtēti un cienīti administratori, ir tieši zvērināti advokāti. Tādējādi no praktiskā viedokļa grozījumi ir vērtējami negatīvi, proti, tie nav samērīgi, jo izvirzīto mērķi – lielāku administratoru kontroli un pārraudzību – ir iespējams sasniegt ar daudz elastīgākiem līdzekļiem, kuri nenodara tādu kaitējumu maksātnespējas procesam kopumā.

IV. Tiesiskais regulējums ārvalstīs

Viens no Eiropas Savienības mērķiem ir tās dalībvalstu tiesību aktu tuvināšana. Līdz ar to lietderīgi ir apskatīt attiecīgo tiesisko regulējumu citās Eiropas Savienības valstīs, lai konstatētu, kā tajās ir regulēts maksātnespējas procesa administrators statuss.

Lai pēc iespējas plašāk analizētu Biedrības piedāvātos grozījumus, autors tos ir salīdzinājis ar citu Eiropas Savienības valstu attiecīgo tiesisko regulējumu. Tā, piemēram, Vācijas Federatīvās Republikas Maksātnespējas likums¹⁹ nenosaka kritērijus personām, kas vēlas praktizēt kā maksātnespējas procesa administratori. Vēl jo vairāk – Vācijas Federatīvajā Republikā vispār nepastāv speciālas prasības, kas būtu izvirzāmas administratoru pretendentiem. Personai jābūt pieredzei uzņēmējdarbībā, tā nedrīkst atrasties interešu konflikta situācijā.²⁰ Turklāt, ievērojot to, ka vairāk nekā 90% no Vācijas Federatīvajā Republikā praktizējošiem administratoriem ir juristi,²¹ atzīstams, ka maksātnespējas procesa administrators vienlaikus var būt arī zvērināts advokāts.²²

No Austrijas Republikas Maksātnespējas likuma²³ trešās sadaļas un it īpaši no 80. A panta izriet, ka par maksātnespējas procesa administratoru var iecelt personu ar pieredzi uzņēmējdarbībā, zināšanām maksātnespējas, nodokļu un darba tiesībās, kā arī atbilstošu profesionālo pieredzi. Līdz ar to līdzīgi kā Vācijā jebkurš praktizējošs jurists var būt administrators, ja tam ir attiecīgas zināšanas un pieredze.

Saskaņā ar Igaunijas Republikas Maksātnespējas likuma²⁴ 56. panta pirmo daļu maksātnespējas procesa administratori var būt: 1) fiziskās personas, kurām (palāta, kabinets) ir piešķirusi tiesības rīkoties kā administratoriem; 2) zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu vecākie palīgi; 3) zvērināti auditori; 4) tiesu izpildītāji, kuriem ir atbilstošs izglītības līmenis. Līdz ar to var secināt, ka Igaunijas Republikā likumdevējs, tieši paredzot, ka advokāta statusa esamība ir priekšnoteikums, lai varētu administrēt maksātnespējas procesus, ir uzsvēris, ka amatu savienojamība ir ne tikai pieļaujama, bet pat nepieciešama advokātu profesionalitātes dēļ.

Lietuvas Republikas Advokatūras likuma 4. panta ceturtajā daļā tieši norādīts, ka zvērināts advokāts vienlaikus var būt arī maksātnespējas administrators. Savukārt Slovākijas Republikas Maksātnespējas likums neparedz ierobežojumus maksātnespējas procesa administratoriem vienlaikus būt arī zvērinātiem advokātiem. Administratori var būt gan fiziskās, gan juridiskās personas. Galvenais kritērijs ir profesionālā kvalifikācija.²⁵

No iepriekš minētā izriet, ka tajās Eiropas Savienības valstīs, ar kurām Latvijai ir vislielākā līdzība attiecībā uz maksātnespējas procesu tiesisko regulējumu, maksātnespējas procesu administratori nav valsts amatpersonas un tie vienlaikus var būt arī zvērināti advokāti. Līdz ar to nav saprotams, kāpēc Latvijas Republikā spēkā esošajā Maksātnespējas likumā būtu jāveic grozījumi, kas ir pretrunā jau ilgstoši pastāvošam, stabilam un starptautiski atzītam tiesiskajam regulējumam.

V. Secinājumi

Analizējot Biedrības izstrādāto priekšlikumu grozījumiem Maksātnespējas likumā attiecībā uz maksātnespējas procesa administratora pielīdzināšanu valsts amatpersonai, secināms, ka tas nav juridiski pamatots un radīs vairākas problēmas.

Priekšlikums piešķirt valsts amatpersonas statusu maksātnespējas procesa administratoram ir pretrunā gan vēsturiskajam, gan starptautiskajam maksātnespējas procesa administratora statusa regulējumam. Nav saprotams, kāpēc vajadzētu pieņemt grozījumus, kas ir pretēji jau ilgstoši pastāvošai un starptautiski atzītai kārtībai.

Viens no grozījumu projekta mērķiem ir palielināt maksātnespējas procesa administratoru kontroli. Ievērojot, ka maksātnespējas procesa administratorus šobrīd jau kontrolē vairākas institūcijas, jāsecina, ka papildu kontrole nav nepieciešama. Drīzāk jāveicina VA "Maksātnespējas administrācija" un tiesu stingrāka un konsekventāka rīcība, uzraugot maksātnespējas procesa administratorus.

Izvērtējot un salīdzinot valsts amatpersonas un maksātnespējas procesa administratora darbību, funkcijas un tiesisko statusu, secināms, ka nepastāv juridiski un racionāli apstākļi, kuri būtu pamats maksātnespējas procesa administratorus pielīdzināt valsts amatpersonām.

Ja Biedrības izstrādātie priekšlikumi tiktu pieņemti un atbilstoši tiem tiktu grozīts Maksātnespējas likums, tiem maksātnespējas procesa advokātiem, kas vienlaikus ir arī zvērināti advokāti, vajadzētu izvēlēties vienu no divām profesijām. Tādējādi visticamāk ievērojami samazinātos pieredzējušu maksātnespējas procesa administratoru skaits un, iespējams, tiktu ietekmēta maksātnespējas procesu kvalitāte. ■

¹ Ābele E. Vai administratoram jābūt valsts amatpersonai. Jurista Vārds, 20.03.2007, Nr. 12(465).

² Pieejams: <http://www.ficil.lv/faili/WEB/fin%20pdf%20bez%20draft/12%2005%2030%20maksatnespejas%20sistem%20uzlabosana.pdf> [skatīts 25.06.2012.].

³ Biedrības "Latvijas Sertificēto maksātnespējas procesa administratoru asociācija" Sertifikācijas centrs ir biedrības neatkarīga struktūrvienība, kura veic fizisko personu, kas veic maksātnespējas procesa administratora pienākumus, sertifikāciju saskaņā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta 2010. gada 9. novembra noteikumiem Nr. 1038 "Maksātnespējas procesa administratoru pretendentu apmācības un maksātnespējas procesa administratoru sertificēšanas kārtība". Informācija pieejama: <http://www.administratori.lv/lv/sertifikacijas-centrs> [skatīts 01.02.2013.].

⁴ Skatīt Civillikuma 360. pantu.

⁵ Augstākās tiesas Senāta 2008. gada 26. septembra lēmums lietā Nr. SKA-525.

⁶ Skatīt Civilprocesa likuma 551. panta pirmo daļu.

⁷ Izņēmums ir situācija, kurā komercsabiedrība no tiesiskās aizsardzības vai ārpus tiesiskās aizsardzības procesa pāriet uz maksātnespējas procesu (Skatīt Maksātnespējas likuma 59. panta trešo daļu).

⁸ Metodiskie norādījumi "Par zvērinātu advokātu un zvērinātu advokātu palīgu blakus atsevišķu nodarbošanos, ko Latvijas Republikas Advokatūras likums tieši neaizliedz, savienojamību ar advokāta amatu, profesionālajiem pienākumiem un stāvokli sabiedrībā", Rīga, 2011, www.lzap.lv.

⁹ Skat: 1936. gada 15. janvārā Latvijas zvērinātu advokātu padomes lēmumu par zvērināta advokāta palīga lūgumu par atļauju savienot advokāta pienākumu izpildīšanu ar Cēsu pilsētas valdes locekļa amatu, publicēts: Latvijas zvērinātu advokātu padomes pārskats par laiku no 1936. gada 31. decembrim – XII (XVI) darbības gads), Rīga: Latvijas zvērinātu advokātu padomes izdevums, 1937, 7. lpp.

¹⁰ Metodiskie norādījumi "Par zvērinātu advokātu un zvērinātu advokātu palīgu blakus atsevišķu nodarbošanos, ko Latvijas Republikas Advokatūras likums tieši neaizliedz, savienojamību ar advokāta amatu, profesionālajiem pienākumiem un stāvokli sabiedrībā", Rīga, 2011, www.lzap.lv, 16. lpp.

¹¹ 428. pants: "Pēc aprēķina iesniegšanas tiesa pilnvaru zvērinātu aizgādāt būt kopā ar klātesošiem aizdevējiem par masas saimnieku līdz konkursa atklāšanai; un uz šī pamata viņi saņem visas uz maksātnespējīgā vārdu sūtītās vēstules, naudu un preces, maksā nodevas un, ar vārdu sakot, rīkojas visās vietās kā labam saimniekam pienākas,

sniedzot katru nedēļu sīku aprēķinu tiesai un neko neuzsākot un nepieļaujot, kas varētu nest zaudējumus viņiem uzticētā pārvaldē."

¹² Plašāk skatīt: Freymanns R. Latvijas Konkursa likumi (izņemot Latgali) ar Senāta paskaidrojumiem un sastādītāja piezīmēm. Rīga: A.Gulbja izdevums, 1934.

¹³ Leimanis Z. Latvijas Konkursa likuma projekts. Ekonomists, 30.11.1934.

¹⁴ Turpat.

¹⁵ Dati atbilstoši situācijai 2012. gada 1. jūlijā.

¹⁶ Biedrības "Sertificēto maksātnespējas procesa administratoru asociācija" sniegtā informācija. Nav publicēta.

¹⁷ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law (2004). Pieejams: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf [skatīts: 01.02.2013.].

¹⁸ Turpat.

¹⁹ Pieejams: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/index.html [skatīts 12.12.2012.].

²⁰ Thierhoff M. The Role of Insolvency Practitioners in Germany. Pieejams: <http://www.tmpartner.de/faps-tmp/servlets/LoadBinaryServlet/5540/Michael%20Thierhoff%3A%20The%20role%20of%20insolvency%20practitioners%20in%20Germany,%20in%3A%20Recovery,%20Summer%202007,%20S%205,%202032.pdf> [skatīts 25.06.2012.].

²¹ Thierhoff M. The Role of Insolvency Practitioners in Germany. Pieejams: <http://www.tmpartner.de/faps-tmp/servlets/LoadBinaryServlet/5540/Michael%20Thierhoff%3A%20The%20role%20of%20insolvency%20practitioners%20in%20Germany,%20in%3A%20Recovery,%20Summer%202007,%20S%205,%202032.pdf> [skatīts 25.06.2012.].

²² Saskaņā ar Vācijas Federatīvajā Republikā pastāvošo regulējumu persona iegūst tiesības praktizēt, nokārtojot 1. un 2. valsts eksāmenu. Nokārtojot šos eksāmenus, persona automātiski kļūst par advokātu (Rechtsanwalt).

²³ Pieejams: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnorme&Gesetzesnummer=10001736> [skatīts 01.12.2012.].

²⁴ Bankruptcy Act of the Republic of Estonia. Pieejams: <http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/text.asp?loc=text&dok=X70024K3&keel=en&pg=1&pttyp=RT&tyyp=X&query=pankrotiseadus> [skatīts 25.06.2012.].

²⁵ Lowitzsch J. (ed.). The Insolvency Law of Central and Eastern Europe. Insol Europe: 2007, 432. – 433. lpp.